

"วัดสระเรียง" "สวนป่า" "ชายคลอง"

สามวัดราชล้อมองค์พระธาตุเมืองนคร

พศ. ฉัตรชัย สุกระกาญจน์

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

อำนวยการ ทอทะวีย์ ภาพประกอบ

วัดสระเรียง

"วัดสระเรียง" เป็นวัดเก่าแก่อีกวัดหนึ่ง ตั้งอยู่เยื้องวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีถนนราชดำเนินผ่านน้ำวัด ทิศตะวันออกและทิศเหนือจดที่ดินของราษฎร และทิศใต้จดชอยสระเรียงรวมเนื้อที่วัด ๓ ไร่ ๒ งาน ๖๕ ตารางวา ปัจจุบันนอกจากจะมีโบสถ์วิหาร โรงธรรมศาลา และเสนาสนะแล้วยังมีโรงเรียนปริยัติธรรมสามัญ และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อีกด้วย นับเป็นวัดเก่าที่พัฒนาขึ้นมาอย่างรวดเร็ว

เหตุที่ได้ชื่อว่า "วัดสระเรียง" ก็เพราะแต่เดิมเมื่อครั้งพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชก่อสร้างพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ได้มีการขุดเอาทรายตรงบริเวณที่ตั้งวัดปัจจุบันนี้ ไปใช้ในการก่อสร้างพระเจดีย์ กำแพง และสิ่งก่อสร้างภายในวัด กลายเป็นหลุมทรายต่อเนื่องกันหลายหลุม จนดูเหมือนเป็นสระน้ำขนาดย่อมเรียงกันเป็นแถว เมื่อมีการสร้างวัดเพื่อให้ภิกษุสงฆ์จำพรรษาตรงบริเวณนี้จึงเรียกชื่อวัดตามภูมิประเทศว่า "วัดสระเรียง"

วัดสระเรียงเคยมีชื่อปรากฏในพงศาวดารกรุงธนบุรีตอนหนึ่งว่า เมื่อครั้งสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชยกทัพเรือไปปราบชุมนุมเจ้านครศรีธรรมราชใน พ.ศ. ๒๓๑๒ นั้น เมื่อเข้า

บันทึกบรรณาธิการบริหาร

ที่มาของสมญานาม "เมืองนครศรีธรรมราช" ว่าเป็น "นครคอนพระ" จนถึงคำขวัญประจำเมืองที่ว่า "เราชาวนครอยู่เมืองพระ" นั้น นอกเหนือจากความเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญรุ่งเรืองและการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบันแล้ว จำนวนวัดวาอารามที่มีอยู่จำนวนมากมายจนกลายเป็นจุดเด่นในคำขวัญส่งเสริมการท่องเที่ยวว่า "มากวัดมากศิลป์" ก็คือองค์ประกอบหนึ่งที่เป็นส่วนขยายความเป็น "เมืองพระ" ให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

หน้า "เมืองพระ" เป็นคอนลิ้มประจำของ "สารนครศรีธรรมราช" มาตั้งแต่ฉบับปฐมฤกษ์ เมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๑๓ ก็ด้วยเหตุผลในท่วงทำนองที่ไม่ต่างกัน โดยได้นำเสนอสาระที่แสดงความเป็น "เมืองพระ" ทั้งด้านศาสนธรรม ศาสนพิธี ศาสนบุคคล และศาสนวัตถุ สลับกันไปมาตลอด

นับจากเดือนมิถุนายน ๒๕๔๘ และต่อเนื่องมา จึงนำเสนอเรื่องราวของ "วัดในเมืองนคร" ซึ่งเป็นข้อเขียนเชิงประวัติของผู้ช่วยศาสตราจารย์ฉัตรชัย สุกระกาญจน์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นักวิชาการประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สำคัญอีกท่านหนึ่ง เพื่อประโยชน์ในการสืบค้นต่อไป

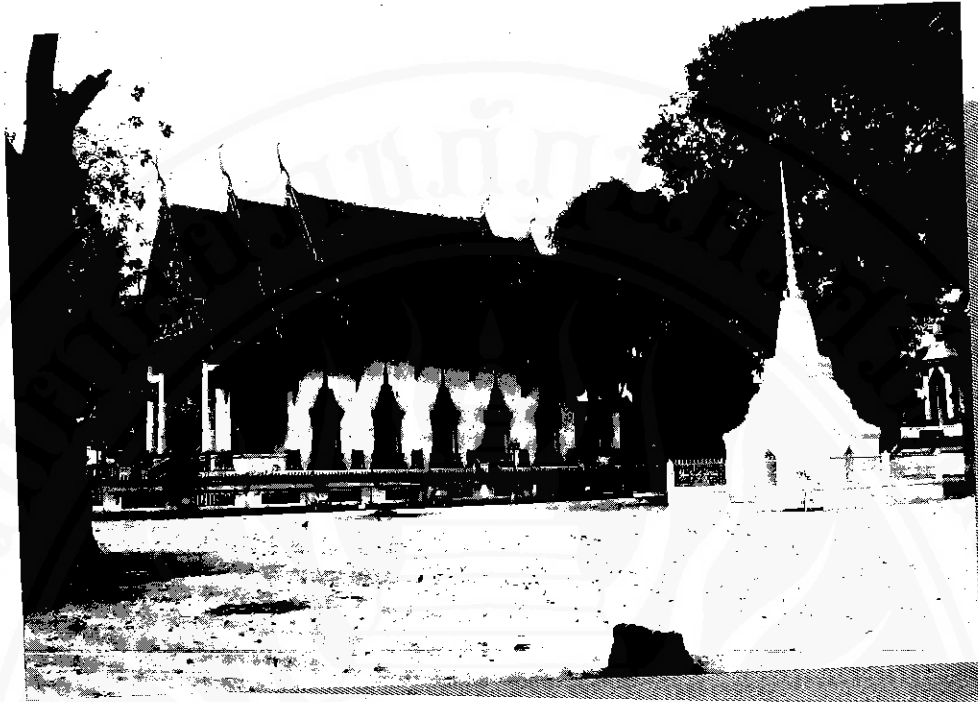

เมืองได้แล้วก็เสด็จมาประทับที่วัดสระเรียงเพื่อรอให้สิ้นมรสุมเป็นเวลาเกือบสามเดือน ระหว่างรอก็ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจบำรุงพระศาสนาหลายประการ เช่น ปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ บูรณะวิหาร และสร้างพระระเบียงในวัดพระมหาธาตุ เป็นต้น เฉพาะที่วัดสระเรียงนั้นได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพลับพลาที่ประทับด้วยไม้ ใช้งานฝีมือดีในเมืองนครศรีธรรมราชแกะสลักกลดลายหน้าบันอย่างวิจิตรบรรจง เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินเสด็จกลับกรุงธนบุรี เจ้าอาวาสจึงได้ปรับแต่งพลับพลาที่ประทับเพื่อใช้เป็นพระอุโบสถเป็นเวลานานร่วม ๒๐๐ ปี จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๑๒ จึงได้รื้อถอนลง เพราะชำรุดทรุดโทรมมากเกินจะบูรณะ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินครศรีธรรมราช ครั้งนายประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ เป็นภัณฑารักษ์ จึงได้ขอหน้าบันนำไปจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑสถาน และยังคงอยู่มาจนถึงทุกวันนี้

แม้จะเป็นวัดที่สร้างมาแต่สมัยโบราณก็จริง แต่ไม่มีทำเนียบเจ้าอาวาสที่ชัดเจน จะมีก็เฉพาะแต่คำบอกเล่าเมื่อประมาณ ๖๐ ปีมานี้

กล่าวคือเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ มีเจ้าอาวาสชื่อ พระครูกาชาด (พระปลัดจัด) เป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องแพทย์แผนโบราณ การนวดและชโลมน้ำมัน เลื่องชื่อไปจนถึงมาเลเซีย จึงมีพุทธศาสนิกชนจากมาเลเซียมานมัสการและทำบุญก่อสร้างอาคารอาคันตุกะสามัคคีขึ้นถวาย ครั้นล่วงถึงสมัยที่พระครูเจ้าอาวาสรูปใหม่ เจ้าอาวาสรูปนี้ที่รับเป็นสถานที่สอบบาลีสนามหลวง พระภิกษุวัดสระเรียงเคยสอบเปรียญธรรมได้มาก ดังเช่นใน พ.ศ. ๒๔๘๒ มีพระภิกษุในนครศรีธรรมราชสอบเปรียญธรรมได้หก รูป ในจำนวนนี้เป็นพระวัดสระเรียงสองรูป ครั้นเมื่อสมุห์สวาสดีมาเป็นเจ้าอาวาสใน พ.ศ. ๒๕๑๑-๒๕๓๐ ได้รื้อพลับพลาไม้ที่ประทับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ซึ่งดัดแปลงเป็นอุโบสถออกเพราะชำรุดมาก และก่อสร้างอุโบสถหลังใหม่ (คือหลังปัจจุบัน) แทน

ใน พ.ศ. ๒๕๓๐ คณะสงฆ์ได้แต่งตั้งพระมหาสังคม โฆสโกซึ่งมีวุฒิปริญญาเอกขึ้นเป็นเจ้าอาวาส ท่านได้ปรับปรุงให้วัดสระเรียงเป็นแหล่งเรียนรู้ตั้งแต่ปีแรก ครั้นรุ่งปีคือ พ.ศ. ๒๕๓๑

วัดสวนปาน

ก็เป็นเจ้าสำนักเรียนวัดสระเรียง ครั้น พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และเป็นผู้จัดการโรงเรียนปริยัติธรรมสามัญ บริหารจัดการเรียนการสอนได้โดดเด่น มีพระ นักเรียนเพิ่มขึ้นทุกปี มีการก่อสร้างอุโบสถที่ค้างอยู่จนสำเร็จ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ก่อสร้างวัดสามชั้นหนึ่งหลัง และอาคารห้าชั้นอีกหนึ่งหลัง จัดได้ว่าเจ้าอาวาสรูปนี้เป็นกำลังหลักในการพัฒนาวัดและโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญ ซึ่งทำให้วัดสระเรียงเป็นที่รู้จักกว้างขวางยิ่งขึ้นตามลำดับ ปัจจุบันได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นที่พระสิริคุณากรณ์ และย้ายไปดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดเสมาเมือง

วัดสวนปาน

“วัดสวนปาน” เป็นวัดธรรมยุติ ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นวัดขนาดเล็ก ซึ่งปัจจุบันมีเนื้อที่ ๑๕ ไร่ ๒ งาน สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อเดือนกันยายน ๒๕๒๕

เหตุที่ได้ชื่อว่า “วัดสวนปาน” ก็เพราะเรียกตามชื่อคนดูแลสวนของเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (หนูพร้อม) ซึ่งเป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชคนสุดท้าย ก่อนจะเปลี่ยนระบบการบริหารเป็นเทศาภิบาลมณฑล คนดูแลสวนผู้นี้ชื่อว่า “นายปาน” เมื่อเจ้าพระยาสุธรรมมนตรีตั้งวัดใหม่ๆ ก็เรียกว่า “วัดใหม่กาแก้ว” ซึ่งตั้งตามชื่อเจ้าอาวาสรูปแรก แต่ชาวเมืองกลับไปเรียกว่า “วัดสวนตาปาน” ตามชื่อผู้ดูแลสวน ภายหลังได้เพี้ยนมาเป็น “วัดสวนปาน”

ก่อนจะตั้งวัด บริเวณนี้เป็นสวนในเขตวังเจ้าพระยานคร เนื่องจากเจ้าพระยานคร(พัก) ได้มาตั้งวัดอยู่ในพื้นที่ซึ่งเป็นศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราชปัจจุบัน ด้านทิศเหนือของวังเป็นหอพระประจำเมือง ก็คือหอพระพุทธสิหิงค์ในปัจจุบัน ส่วนด้านทิศใต้ของวังนอกจากจะเป็นคลังแสง(หรือคลังอาวุธ) แล้ว ก็เป็นที่ดินร่วนปนทราย ซึ่งมีต้นไม้ใหญ่ขึ้นอยู่หนาแน่น เมื่อถึงสมัยเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (หนูพร้อม) ก็ได้ใช้พื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นที่สร้างวัด โดยนิมนต์พระครู

กาแก้วมาเป็นเจ้าอาวาส ตั้งชื่อว่า “วัดใหม่กาแก้ว” แล้วเปลี่ยนมาเป็น “วัดสวนตาปาน” และ “วัดสวนปาน” ดังได้กล่าวมาแล้ว

สิ่งก่อสร้างอันเป็นศาสนสถานสำคัญในวัดนี้ ได้แก่ อุโบสถของวัด ซึ่งเป็นอุโบสถใหม่ที่มีภาพจิตรกรรมฝาผนัง วาดโดยครูแหบ ทิพนพงศ์ ขวานนครศรีธรรมราชซึ่งเคยได้รับรางวัลผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นภาพเขียนประวัติศาสตรนครศรีธรรมราช บรรยายเหตุการณ์เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสเมืองนครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ อุโบสถหลังนี้นายชวน หลีกภัย เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมาเป็นประธานในพิธี ทำกลางพุทธศาสนิกชนและสื่อมวลชน ในจังหวัดนครศรีธรรมราชจำนวนนับหมื่นคน

เจ้าอาวาสวัดนี้เท่าที่สืบมาได้ในขณะนี้ ประกอบด้วย

รูปที่ ๑ พระครูกาแก้ว พ.ศ. ๒๔๔๒-๒๔๔๕

รูปที่ ๒ พระญาณเวที พ.ศ. ๒๔๔๕-๒๔๖๐ ได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระเทพญาณเวที

รูปที่ ๓ พระครูโพธิธารามมุนี(กิม) พ.ศ. ๒๔๖๐-๒๔๗๘ ได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระอโนมคุณมุนี

รูปที่ ๔ พระครูวินัยธร(บุญ) พ.ศ. ๒๔๗๘-๒๔๘๕

รูปที่ ๕ พระปลัดส่อง โชติงโร พ.ศ. ๒๔๘๕-๒๕๐๐ ได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระวิสุทธิธรรมธาดา

รูปที่ ๖ พระครูจิตรการประสาน(สมพร) พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๔๗ ได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระภัทรธรรมธาดา

รูปที่ ๗ พระครูสมุห์วิมล วิมล (รักษา) การเจ้าอาวาส ตั้งแต่ ๒๕๔๗-ปัจจุบัน)

วัดชลเนียร

“วัดชลเนียร” หรือ “วัดชายคลอง” เป็นวัดธรรมยุติ ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นวัดขนาดเล็ก ซึ่งปัจจุบันมีเนื้อที่ประมาณ ๑๖ ไร่เศษ ตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐

ก่อนที่จะได้ชื่อว่า “วัดชลเนียร” วัดนี้เคยได้ชื่อว่า “วัดชายคลอง” มาก่อน คลองที่ไหลผ่านด้านหลังวัดก็คือ “คลองท้ายวัง” ซึ่งมีต้นน้ำที่ภูเขาหลวงในบริเวณบ้านคีรีวง ไหลผ่านตำบลท่าดี อำเภอลานสกา เรียกว่า “คลองท่าดี” เข้ามาในท้องที่อำเภอเมืองในตำบลกำแพงเขา ตำบลไชยมนตรี และตำบลมะม่วงสองต้น แล้วมาบรรจบกับสันทรายบริเวณหัวท่า ลำน้ำก็แยกเป็นสองสาย สายแรกไหลผ่านไปทางทิศใต้ กลายเป็น “คลองสวนหลวง” และ “คลองป่าห่อ” สายที่สองไหลไปทางทิศเหนือ กลายเป็น “คลองท้ายวัง” ซึ่งไหลผ่านด้านหลังวัดนี้ก่อนจะไปเป็น “คลองหน้าเมือง” ในที่สุด

สมัยที่พ่อท่านปาน (พระครูเทพมุนีศรีสุวรรณอุปปาฎมาภิบาล) เดินทางจากกรุงเทพฯ เพื่อมาชักชวนพุทธศาสนิกชนร่วมกันบูรณะพระบรมธาตุเจดีย์ที่ชำรุดทรุดโทรมในช่วง พ.ศ. ๒๔๑๗-๒๔๔๑ พ่อท่านปานได้ไปขอแรงญาติโยมและชาวบ้านในละแวกตำบลขุนทะเล ตำบล ท่าดีและตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา อันเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของพ่อท่านปาน ให้มาซ่อมแซมพระบรมธาตุเจดีย์และศาสนสถานในวัด บรรดาญาติโยมและชาวบ้านที่เห็นด้วย ก็เตรียมเครื่องมือเครื่องใช้ในงานก่อสร้างพร้อมเสบียงและภาชนะสำหรับปรุงอาหาร มาตั้งโรงเรือนพักอาศัยกันอยู่บริเวณริมคลองท้ายวัง ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารมากนัก รุ่งเช้าก็พากันเดินไปทำงาน

วัดชลเนนิยน

ซ่อมแซมบูรณะพระบรมธาตุเจดีย์และศาสนสถาน
ในวัด ตอนเย็นก็พากันกลับโรงเรียนที่พักริมคลอง
ทำตังนี่กันเป็นเวลาแรมปี โดยมีพ่อท่านปานเป็น
แม่งานและพ่อท่านร่มเป็นผู้ช่วย

ข่าวการบูรณะพระบรมธาตุเจดีย์แพร่กระจาย
ออกไปเพียงใดผู้คนที่มีจิตศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา
ก็ทยอยกันมาขังบริเวณชายคลอง โดยพาลูกหลานมา
ช่วยกันทำอย่างขยันขันแข็ง ทั้งงานซ่อมหนักซ่อมเบา
เช่น งานคานหญาในบริเวณวัด งานพื้นถากถากไม้
และงานแปรรูปไม้แปรร ไม้ซุง การบูรณะครั้งนั้น
ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ดั่งบันทึกของนักกลอนชื่อ
“นาคภักฎ” บันทึกไว้ว่า

“ไม้จากป่ามากองร่วมสองร้อย

ชักทยอยมาที่คลองมีขุน

ไม่ใช่แรงช้างควายพังทลายคุณ

เบาเหมือนนุ่นลากพามาสบาย

แต่ละเหลี่ยมใหญ่ยาวราวสิบศอก

วันนำออกกลากเลื่อนเบาเหมือนฝ้าย

ย่านเค็ดค้ำวเท่าก้อยไม้อันตราย

เด็กหญิงชายพาตะพงพุ่งลงคลอง

สองร้อยเหลี่ยมตั้งเสยนอนเกยหาด

บ้างพึงพาควางฝั่งอยู่ทั้งสอง

แต่ละคนย่อมหิ้วขวานหัวพอง

ไม่ถึงสองร้อยท่อนไม้นอนทาง”

สิ่งของเครื่องใช้อาหารการกินในการซ่อม
พระธาตุครั้งนั้น ส่วนใหญ่มีผู้เลื่อมใสศรัทธาช่วย
ดำเนินการลงทุนจัดหาให้ทั้งสิ้น โดยมารวมไว้ที่
ชายคลอง จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๔๑ งานบูรณะ
พระบรมธาตุเจดีย์ก็เสร็จลง นับว่าเป็นการซ่อม
สร้างพระบรมธาตุฯ ครั้งนี้ท่านปานไม่ต้องลงทุน
เป็นเงินทองก็ว่าได้

เสร็จภาระการซ่อมแซมพระบรมธาตุเจดีย์
และศาสนสถานแล้ว รุ่งปีคือ พ.ศ. ๒๔๔๒ พระครู
เหมเจตยานุรักษ์(เนียม ชัมมปาโล) เห็นว่าบริเวณนี้
เหมาะจะสร้างวัดจึงได้ซื้อที่ดินจากชาวบ้านมาสร้าง
เป็นวัดปฏิบัติกรรมฐาน ซึ่งปรากฏว่าได้รับความ
ร่วมมือจากทุกฝ่ายเป็นอย่างดี “วัดชลเนนิยน”
สามารถตั้งเป็นวัดได้สำเร็จในชื่อ “วัดชายคลอง”
หรือชื่อทางการว่า “วัดชลเนนิยน”

โดยเหตุที่เคยใช้วัดนี้เป็นที่พักระหว่างซ่อม
แซมพระบรมธาตุเจดีย์ และเคยเป็นที่พักแรมหุงหา
อาหารและหลับนอน ก่อนจะไปบูชาพระบรมธาตุ
ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา แม้ปัจจุบันนี้ก็ยัง
มีญาติโยมมาอาศัยในวันสำคัญทางศาสนาอยู่ แม้
จะไม่ได้มาทางเรือแล้วก็ตาม